

Innhold

Forord	9
Nils Christies forord til utgaven fra 2000	11
Kapittel 1	
Psykisk helsearbeid – å skape tid og rom for hverandre	13
Psykisk helsearbeid i endring	17
Fra brukermedvirkning til samarbeid?	22
Psykisk helsearbeid – psykiatri – psykoterapi	24
Dialogisk psykisk helsearbeid: dialogisk eksistens, dialogisk kunnskap og dialogisk praksis	26
DEL 1 DIALOGISK EKSISTENS – å bli til gjennom samspill	29
Kapittel 2	
Eksistens I: Vi blir til som unike	33
Fjodor Dostojevskij: Frihet, skyld og det unike	33
Frihet, skyld og det unike i psykisk helsearbeid	38
Kapittel 3	
Eksistens II: Vi blir til gjennom dialoger	41
Mikhail Bakhtin: To stemmer er et minimum for livet	41
Dialogisk liv i psykisk helsearbeid I	45
Paulo Freire: Å skape verden sammen i dialog	45
Dialogisk liv i psykisk helsearbeid II	47

Kapittel 4

Eksistens III: Vi blir til gjennom ansvar for hverandre	49
Emmanuel Lévinas: Ansiktets etikk og ansvarlig eksistens	49
Ansvarlig eksistens – i psykisk helsearbeid I	54
Løgstrup: Med våre liv i hverandres hender	55
Ansvarlig eksistens – i psykisk helsearbeid II	59

DEL 2 DIALOGISK KUNNSKAP

– å finne ord for virkeligheten sammen	61
---	----

Kapittel 5

Kunnskap – som viser og skjuler livet?	63
Livsnær kunnskap og livsnært språk	64
Farene ved å forklare – profesjonell reduksjonisme	66
Etisk språk og ansvarlig kunnskap	68
Kontekstuell modell og medisinsk modell	70

Kapittel 6

Erfaringskunnskap – opplevelse, mening og tro	75
I verden gjennom opplevelse og erfaring	75
Psykiske vansker – opplevelsen av å være utestengt fra livet	77
Psykisk lidelse som en eksistensiell reise	79
Livsfilosofiske samtaler i psykisk helsearbeid	83
Mening, livsmål og muligheter	85
Tro er en måte å være i verden på	86
Eksempler på livsfilosofisk forståelse	89

Kapittel 7

Erfaringskunnskap i evidensbasert praksis	93
Hva er evidensbasert praksis?	94
Kritikken mot evidensbasert praksis	97
Utenfraperspektivet og innenfraperspektivet	101
Etterspørsel etter en annen forskning	103
Å skape kunnskap sammen	106

DEL 3 DIALOGISK LOKAL PRAKSIS – å finne en fremtid sammen 109

Kapittel 8

Virksom etikk	113
Nærhetsetikk i psykisk helsearbeid	113
Virksom etikk – å tilby den andre tid og rom	122
Å se etter det fremmede og det ukjente	129

Kapittel 9

Virksomme relasjoner	131
Innenfraforskningen – peker mot etikken og relasjonene?	131
Relasjonens betydning i behandling	138
Relasjonene som kjernen i psykisk helsearbeid?	144
På leting etter god hjelp og gode hjelpere	148
Sårbare profesjonelle	151

Kapittel 10

Virksomme dialoger i nettverk	153
Dialogisk liv	153
Åpne samtaler i nettverk	155
Virker denne arbeidsformen?	162
Åpne samtaler i nettverk i Norge	163

Kapittel 11

Virksomme omgivelser – lokalbasert psykisk helsearbeid	166
Psykiske vansker som eiendom	166
Lokalbasert psykisk helsearbeid	169
Psykiske helsetjenester i Norge	171
Behandlingskjede og pasientflyt – svakheter ved tradisjonell organisering	172
Kommunale tjenester og distriktpsikiatriske sentre	174
Fra kjede til nettverk	178
Normalperspektiv på psykiske vansker	180
Psykisk helsearbeid – et helsefremmende arbeid	184
Medisinfrie tilbud	186

Kapittel 12

Virksom politikk	189
Psyken er politisk – livet formes i kulturen?	189
Psyken er politisk – behov for anerkjennelse	190
Eksistensielt demokrati – å gi hverandre plass i verden	191
«Mental health is everybody's business»	195
Et sted å bo – et hjem	196
Noe å leve av – penger	198
Et fellesskap å gå til og noe meningsfullt å gjøre	201
«Men er alt så vel?» – det nye institusjonelle landskapet	205
Et samfunn med rom for alle	207

Referanser	209
-----------------------------	-----

Stikkord	223
---------------------------	-----

Forord

Det er ein som er så klok at i lag med han skjønar eg kor dum eg er. Så er det ein annan som er så klok at i lag med han er eg klok eg og.

(Indreeide & Ekman, 1990)

Vi håper at denne boken kan gjøre den som leser litt klokere. Litt klokere, ikke bare fordi den gir ny kunnskap og beskriver nye ferdigheter, men også fordi den peker på de verdifulle ressursene, kunnskapene og ferdighetene den som leser allerede har. Å engasjere seg i folks liv for å hjelpe dem handler ikke bare om kunnskap og ferdigheter, men også om oppmerksomhet, sensibilitet og improvisasjon i unike situasjoner. Det siste kan du neppe lese deg til. Slik peker denne boken også på noe den selv ikke kan gi som kanskje det viktigste i hjelpen, involvering, samspill og ønsket om den andres beste.

Boken du nå holder i hånden, er tredje utgave av en bok som kom ut første gang i 2000. Den første utgaven ble til da forfatterne jobbet sammen ved en sikkerhetspsykiatrisk post ved Sørlandet sykehus. Etter den tiden har vi jobbet i ulike deler av de psykiske helsetjenestene, både i kommunale tjenester, spesialisthelsetjenesten og i utdanning og forskning. Vi håper at denne nye utgaven viser dette mangfoldet. Boken er skrevet for studenter i psykisk helsearbeid og andre helsefaglige studier, og vi håper at boken bidrar til at de blir «litt klokere». Vi håper også at boken kan være til nytte og inspirasjon for dem som har erfaring med psykiske vansker, enten det gjelder dem selv eller noen blant sine nærmeste.

De livsuttrykkene og vanskelige erfaringene vi omtaler som psykiske vansker, bør snakkes om i mange slags språk. De hører livet til, og livet bør beskrives så mangfoldig som vi bare kan. Filosofien og skjønnlitteraturen som forsøker å beskrive hva det vil si å være menneske i verden, kan være verdt å ha med seg inn i psykisk helsearbeid. Også hverdagsspråket, det språket vi alle kan bruke, møtes i og føle oss hjemme i, bør danne grunnlaget for arbeidet.

I den første utgaven som kom i 2000, skrev sosiolog og kriminolog Nils Christie et forord. Det er vi stolte av. Christie var og er lest over hele verden. I alle sine

arbeider har han fremhevet folk, de vanlige, de usedvanlige, de som faller utenfor og de som strever med sitt liv. Gjennomgående i hans arbeider har vært det kritiske blikket på ekspertene som med sine teorier, intervensjoner og systemer kan frarøve folk sine plasser som mennesker i sitt liv, i fellesskapet og i samfunnet. Og selv om han er en av Norges mest kjente akademikere, så skrev og snakket han et språk alle kunne forstå. Christie døde i 2015, og med det mistet verden en viktig stemme. Vi er stolte over at Christie la merke til det arbeidet vi gjorde, og boken vi skrev. For nye lesere vil vi derfor introdusere det forordet han skrev til vår første utgave. Vi er stolte når han skriver at vi var modige som våger å være så alminnelige i et arbeid som er fullt av eksperter av mange slag. Vi håper at dette også gjelder for denne tredje utgaven av boken. Forordet følger i sin helhet nedenfor.

Vi vil takke forlagsredaktør Mariann Bakken ved Universitetsforlaget for å inspirere, tilrettelegge og komme med verdifulle innspill til denne nye bearbejdingen av boken. Videre vil vi takke kolleger og familien for all støtte og forståelse underveis i arbeidet.

Skjernøy og Kristiansand, februar 2017
Tore Dag Bø og Arne Thomassen